על שם חכמתו דכתיב אמור לחכמה אחותי את יתיר בכורות אל יתיר מאי טעמא אילימא משום דלא חכים הא קא אמרינן דחכים טובא אלא משום דלא בקיע במומי והאמר רב שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר אלא לחלק לו כבוד לרבה בר חנה ואיבעית אימא משום הא גופיה דרב בקיע במומי טפי ושרי מומי דלא ידעי אינשי ואמרי כי האי גוונא שרא רב ואתו למשרי מום עובר יורה יורה אי גמיר רשותא למה לי למישקל משום מעשה שהיה דתניא פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה בני אדם שמגבלין עיסותיהם בטומאה אמר להם מפני מה אתם מגבלין עיסותיכם בטומאה אמרו לו תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו מי בצעים אין מכשירין והוא מי ביצים דרש להו ואינהו סבור מי בצעים קאמר וטעו נמי בהא מי קרמיון ומי פיגה פסולין מפני שהן מי (בצעים) ואינהו סבור מדלגבי חטאת פסילי אכשורי נמי לא מכשרי ולא היא התם לענין חטאת בעינן מים חיים הכא אכשורי כל דהו מכשרי תנא באותה שעה גזרו תלמיד אל יורה אלא אם כן נוטל רשות מרבו תנחום בריה דרבי אמי איקלע לחתר דרש להו מותר ללתות חיטין בפסח אמרו לו לאו ר' מני דמן צור איכא הכא ותניא תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אלא אם כן היה רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מחנה ישראל אמר להו לאו אדעתאי רבי חייא חזייה לההוא גברא דהוה קאי בבית הקברות אמר ליה לאו בן איש פלוני כהן אתה אמר ליה אין אבוה דההוא גברא גבה עינים הוה נתן עיניו בגרושה וחיללו פשיטא לפלגא הא קאמר דמהני על תנאי מאי תא שמע דאמר ליה רבי יוחנן לרב שמן הרי אתה ברשותינו עד שתבא אצלנו גופא אמר שמואל ב' שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב"ד חצוף יתיב רב נחמן וקאמר להא שמעתא איתיביה רבא לרב נחמן אפילו שנים מזכין או שנים מחייבין ואחד אומר איני יודע יוספו הדיינין ואי איתא להוו כשנים שדנו שאני התם דמעיקרא ארעתא דתלתא יתיבי הכא לאו ארעתא דתלתא יתיבי איתיביה רבן שמעון בן גמליאל אומר הדין בשלשה ופשרה בשנים ויפה כח פשרה מכח הדין ששנים שדנו בעלי דינין יכולין לחזור בהן ושנים שעשו פשרה אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן

וכי

רש"י

על שם חכמתו. שהיה רב חכם ביותר קרי ליה בן אחותו: **הא קאמר דחכים טובא.** דהא תרלת דעל שם חכמתו קריה בן אחותו: **לחלק כבוד לרבה.** כדי שינהגו בו בני בבל כבוד שבק ליה האי חשיבותא דאילו לרב הוו נהגי ביה יקר בלאו הכי: **אי בעית אימא.** הא דקאמר אל יתיר: **משום היא גופא.** משום הא מילתא דקאמר שמונה עשר חדשים גדלתי וכו': **דלא ידעי אינשי.** אינו ניכר לרבים שהוא מום: **בטומאה.** לא הוו מקפידין לטהר כליהם: **מי בצעים.** אגם מריש"ק בלע"ז: **אין מכשירין.** וממימי בצעים אנו לשין הלכך לא מקבלה עיסה טומאה: **מי ביצים.** הלש עיסה בביצים של תרנגולת ואווז: **קרמיון ופיגה.** נהרות של אגמים: **פסולין.** למי חטאת מפני שהן מי בצעים ואנו מים חיים אל כלי(י) בעינן: **נוטל רשות מרבו.** וכי יהיב ליה רבו רשותא מידק דייק ביה שיהא לשונו פתוח ולא יטעו השומעין את דבריו: **לחתר.** מקום: **מותר ללתות.** לשרות מעט במים ולכותשן במכתשת ולא חיישינן לחימוץ הואיל וכותשן מיד: **כנגד מחנה ישראל.** דכל מאן דבעי מילתא אזיל לגבי משה דכתיב (שמות לג) והיה כל מבקש ה' וגו' אע"ג שהמחנה ג' פרסאות ואתו לגבי משה רבותא דמשה שאני. מחנה ישראל ג' פרסאות דכתיב (במדבר לג) ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השטים ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא והוה תלתא פרסי בעירובין (דף נה:) וביומא (דף עה:): **רבי חייא חוייה כו'.** לא איתפרש לן מאי בעיא הכא ונראה בעיני דהא אתא לאשמעינן אף על גב דרבי חייא תלמידו דרבי הוה ובמקומו דר' הוה לא חלק לו כבוד לרבי מלהפריש זה מן האיסור דלענין אפרושי מאיסורא אין כאן מורה הלכה לפני רבו כדאמרינן פרק הדר עם הנכרי (עירובין סג.) ובמס' שביעית ירושלמי בפרק שלש ארצות [פ"ו ה"א] מצאתי בההוא עובדא דההוא דקאי בבית הקברות דלא גרסינן ביה רבי חייא אלא רבי הוה ושני דברים הללו ראה רבי בעכו דמי ביצים אין מכשירין והאי ולא גרסינן דהוה קאי בבית הקברות אלא בעכו שבה ארץ ישראל ויש בה ארץ העמים וראה אותן העומדים בגבול ארץ ישראל שהיו מגבלין עיסותיהן בטומאה ותמה עד שאמרו לו תלמיד אחד בא לכאן כו' וחזר וראה אותו כהן עומד (א) בקצת העיר שחוץ לגבול ארץ ישראל אמר לו והרי הוא זה ארץ העמים שגזרו עליה טומאה כבית הקברות ואמר ליה לאו בן איש כהן פלוני אתה כו' ולכך נשנו מעשים הללו זה אצל זה: **גבה עינים.** הלך אחר עיניו: **נתן עיניו בגרושה.** ונשאה וממנה נולדתי והרייני חלל: **לפלגא.** כגון רב דיהיבי (ג) להו רשותא למידן ולא להתיר בכורות [ע"א]: **על תנאי.** כגון עד שנה או עד שנתים ולא יותר: **מאי.** מהני בתוך הזמן או לא: **לרב שמן.** כשהיה פורש ממנו וירד לבבל: **ברשותינו.** רשות נתונה לך לדון: **אפילו שנים מזכין כו'.** משנה היא [בזה בורר] (לקמן דף כט.): **יוספו הדיינין.** דהוה ליה כמאן דלא הוה התם ואשתכח דתרי הוא דהוי ואנן בעינן מעיקרא תלתא דאי נמי גמר דינא בתרי דהוי רובא שפיר דמי: **שנים שעשו פשרה אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן.** שהרי נתרצו ועל פיהן עשו:

גברא

תוספות

אי גמיר למה ליה רשותא למשקל. הא דלא משני לענין ליפטר דבפר' אחד דיני ממונות (לקמן דף לג.) מוכח שצריך רשות ליפטר באיסור והיתר משום דאי ליפטר גרידא לא היה צריך למשקל רשותא בתרתי בהוראות ודין דבחד מינייהו סגי דהוי בכלל כל דבר שמתחייב לשלם: **ואינהו סבור מי בצעים.** תימה היאך טעו בין ביצים לבצעים ואר"ת דאינהו סבור דמי ביצים דקאמר דהיינו מי בצים דכתיב (איוב ח) היגאה גמא בלי בצה וטעו בין בצים לביצים: **פסולין** למי חטאת. ואר"ת דבפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף עד:) משמע שהם נהרות דדרשינן ועל נהרות יכוננה אלו ד' נהרות ירדן ירמוך קרמיון ופיגה ואר"ת דודאי נהרות הן ולפי שאין המים זוללין ועפר וטיט מעורב בהן פסולין למי חטאת דהוי חלילה בין מים לכלים וכתיב מים חיים אל כלי (במדבר יט): **אלא** אם כן רחוק ממנו כו'. והא דאמר בפרק הדר (עירובין דף סג: ושם) דאפילו ביעתא בכותחא בעא מיניה מרב חסדא כולי שני דרב הונא ולא אורי התם בפניו ממש איירי דהא קאמר התם רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא ומיהו קשה מהא דקאמר התם (שם דף סג.) דרב המנונא לא אורי בחרתא דארגיז בשני דרב הונא לפי שתלמידו היה והכא משמע דחוץ לשלש פרסאות יכול להורות וליכא למימר דהכא איירי בתלמיד חבר ולכך שרי נמי חוץ לשלש פרסאות כמו רב חסדא דהתם דהא כיון דממשה גמרינן כדפירש בקונטרס משמע דבתלמיד גמור איירי ודוחק לומר דחרתא דארגיז תוך ג' פרסאות היה ועוד דאמרינן התם (שם) בפניו אסור וחייב מיתה ושלא בפניו אסור ואין חייב מיתה משמע התם מתוך הסוגיא דתוך שלש פרסאות חשוב בפניו וחוץ של ג' שלא בפניו ונראה דהתם מיירי בלא נטל רשות מרבו: **רבי** חוייה גרסינן. ולא רבי חייא כדפי' בקונטרס שאלו מעשים מביא בירושלמי(א) על רבי שראה אותם בעכו ודייק מיניה דעכו יש בה מארץ ישראל מדבעי למיכל בה טהרות ויש בה מחוצה לארץ מדכעס על אותו כהן שהיה עומד בצד דבחוצה לארץ וגרס התם דרבי חוייה לההוא גברא דהוה קאי בארץ העמים ולעיל נמי גרס ואינהו סבור מי שלק בצים קאמר: **שנים** שדנו כו'. הא דנקט שנים משום דאפילו שנים הוו ב"ד חצוף אבל ה"ה דחד נמי דיניה דין מדפריך בסמוך (דף ו.) לר' אבהו מדן הדין ולשמואל לא פריך ועוד יש לדקדק מדתניא לקמן (שם) וחכמים אומרים פשרה ביחיד ובעי לפרושי טעמא דרבנן משום דמקשי פשרה לדין: **יפה** כח פשרה כו'. * תימה במאי יפה כח דין נמי דומיא דפשרה שהיה מדעת שנים שדנו אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן כיון דקיבלו עלייהו ונראה דמיירי כגון דאתו לבי תרי ואמרי להו דונו אותנו כמו שרגילים לעשות הדין או עשו לנו פשרה כמו שרגילין לעשותה דבכה"ג יפה:

וכי

עין משפט נר מצוה

לז ג טוש"ע יו"ד סימן רמב סעיף ט [ין]:

לח ב מיי' פ"ו מהלכות טומאת אוכלין הל' א

ג ומיי' שם הלכה ב:

לט ב ד מיי' פ"ו מהל' פרה אדומה הלכה ב ועיין בהשגות:

ה ו מיי' פ"ה מהל' ת"ת הלכה ג והלכה ב סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סימן רמב סעיף ד:

ז [מיי' פ"ה מהל' ממרין הלכה ז]:

ח מיי' פ"ד מהלכות סנהדרין הלכה ח ט:

מא ט מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ד סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סימן יב סעיף ז:

◆

רבינו חננאל

ואקשינן למה לי למשקל רשותא בהוראה אי גמיר יורה ואי לא גמיר רשותא למה ליה ואסיק' אע"ג דגמיר בעי רשותא משום אותו תלמיד שהורה מי ביצים אין מכשירין ולא פירש כי מי ביצים החלמון שלהן הוא והשומעין חשבו כי מי בצים הן כדכתיב היגאה גמא בלא בצה וגו'. וטעו בהא דתנן בפרה פרק ח' מי קרמיון ומי פיגה פסולין לגבי חטאת מפני שהן מי בצים אינהו סבור מדלגבי חטאת פסולין אכשורי נמי לא מכשרי והוו מגבלי עיסותיהן בטומאה ואמר להן ר' מפני מה אתם מגבלין בטומאה אמרו לו תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו מי בצים אין מכשירין. ואסיק' ולא היא התם לענין חטאת בעינן מים חיים אבל להכשיר כל מים מכשרי באותה שעה גזרו תלמיד אל יורה הלכה אלא אם כן נוטל רשות מרבו. רשותא לפלגא מהו מר דיהיב רשותא לרב להורות ולדין ולא נתן לו רשות להתיר בכורות במקצת מהני על תנאי נמי מהני מהא דא"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא הרי אתה ברשותנו להורות ולדין על תנאי שתבוא אצלנו: אמר שמואל שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראו בית דין חצוף:

מסורת הש"ס

א) צ"ל בקי, ב) ב"ב עד:, פרה פ"ח מ"י, ג) [כמשנה איתא ביצים], ד) [פסחים מ.], ה) עירובין סג., ו) [כריתות כו. וש"נ], ז) [לעיל ג. וש"נ], ח) [לקמן כט.], ט) [תוספתא פ"ח ע"ש], י) [במדבר יט], כ) צ"ל ליה, ל) [ובכ"י ד"ה ארבע כתוב עוד סירוס אמר], מ) [ריש פרק ו דשביעית].

◆

תורה אור השלם

1. אֱמֹר לַֽחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ וּמֹדָע לַבִּינָה תִקְרָא: משלי ו ד

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה יפה כו' תימה. עיין טורי אבן מגילה דף ח ע"ב ד"ה אין בין:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רבי עומד בקצה העיר:

◆

לעזי רש"י

מריש"ק. ביצה, מקווה מים רדודים.

◆

מוסף רש"י

לאו אדעתאי. לא נתתי לבי (ברכות כז.) שוגג הייתי (מנחות לה:). **בית דין חצוף.** שמגיסו על חכמת חכמים (לעיל ג.). **ואחד אומר איני יודע יוספו הדיינין.** ואע"ג דלא הוה פליג עליהו הוי כמו פלוגתא, כי אמר איני יודע הוי כמי שלא ישב בדין ונמצא הדין בשנים ואנן תלתא בעינן (לקמן כט.).